

Inhoud leereenheid 2

Begin van het onderzoek

- 1 Vindplaatsen informatie: archieven
- 2 Centraal Bureau voor Genealogie
- 3 Verenigingen
- 4 Begin van het onderzoek: 'thuis'
- 5 Eerder onderzoek
- 6 Hebben de mormonen alles al uitgezocht?
- 7 Vastleggen onderzoek
- 8 Genealogische computerprogramma's
- 9 Verantwoording gevonden gegevens: eerder onderzoek

Opgaven

Zelftoets

Terugkoppeling

- Antwoorden op de zelftoets
- Uitwerking van de opgaven

Leereenheid 2

Begin van het onderzoek

Genealogisch onderzoek brengt ons op vele plaatsen en bij allerlei instellingen. Deze leereenheid bespreekt de belangrijkste vindplaatsen van informatie. In het kader van deze kennismakingscursus zijn dat de instellingen die in eerste plaats voor onderzoek in aanmerking komen: het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag, genealogische verenigingen en archiefinstellingen. Daarnaast zijn er nog vele andere instellingen die we – afhankelijk van de soort belangstelling die het onderzoek opwekt – tijdens ons onderzoek tegen kunnen komen: allerlei musea en bibliotheken.

Daarna maken we thuis een begin met het onderzoek en leren we na te gaan of er al eerder onderzoek gedaan is naar een familie. Ten slotte is er aandacht voor het opbouwen van een familieadministratie voor de verslaglegging van het onderzoek zelf en het verwerken van informatie die het onderzoek oplevert. Dat kan in papieren vorm zijn maar ook in speciale genealogische computerprogramma's.

1 Vindplaatsen van informatie: archieven

Dat we zoveel over familieleden uit het verleden te weten kunnen komen, is vooral te danken aan het feit dat de overheid al eeuwenlang van alles optekent over de burgers. Naarmate we dichterbij het heden komen, wordt de overheidsadministratie steeds verfijnder en is er meer bewaard gebleven. Behalve de overheid hebben ook bepaalde instellingen en particulieren een administratie die eeuwen terug gaat. Dit geldt bijvoorbeeld voor kerkgenootschappen. Ook hierin kan de nodige informatie voor de stamboomonderzoeker te vinden zijn.

De overheid kent speciale archiefdiensten die het bewaren van de oude overheidsadministratie tot taak hebben. Daarnaast treden deze diensten ook op als archiefbewaarder voor particulieren (personen, families, kerkelijke instellingen, verenigingen, enzovoorts). Zo'n archiefdienst wordt vaak kortweg 'archief' genoemd. Een genealoog die een dagje onderzoek heeft gedaan, kun je dan ook horen zeggen 'ik ben vandaag naar het archief geweest'.

Het woord 'archief' wordt ook in een andere betekenis gebruikt, voor de documenten die bij elkaar horen omdat ze in de loop der tijd door één bepaalde instelling, de 'archiefvormer' (een stad, kerk, vereniging, bedrijf, enzovoorts), bij elkaar gebracht zijn.

Voor de stamboomonderzoeker is het de kunst te weten bij welke archiefdienst hij moet aankloppen om bepaalde gegevens te vinden, of hij nu een digitaal bezoek brengt, of naar de werkelijke studiezaal gaat. Daarvoor is het nodig iets af te weten van de organisatie van het archiefwezen.

In Nederland zijn er archiefdiensten van de overheid in de provinciehoofdsteden, archiefdiensten op lokaal en regionaal niveau en archiefdiensten van waterschappen.

Regionaal historisch centrum in elke provinciehoofdstad

In de eerste plaats is er in elke provinciehoofdstad een archiefdienst. Van oudsher heette deze het rijksarchief in de betreffende provincie. Gedurende de afgelopen tien jaar zijn de rijksarchieven in de meeste provincies samenwerkingsverbanden aangegaan in 'regionale historische centra', met gemeentearchieven, streekarchieven en soms met andere culturele instellingen zoals bibliotheken. Zo ontstonden bijvoorbeeld het Zeeuws Archief in Middelburg, het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle en Tresoar in Leeuwarden.

Zo'n rijksarchief had in de eerste plaats tot taak het bewaren van de archieven van de rijks- en provinciale instellingen in die provincie. Daarnaast beheerden zij archieven van lokale overheden van voor 1795, voor zover die niet door lokale of regionale archiefdiensten beheerd werden. Dit hoort nu tot de beheerstaken van de samenwerkingsverbanden waarin voormalige rijksarchieven opgenomen zijn.

Het in Den Haag gevestigde Nationaal Archief (vroeger Algemeen Rijksarchief geheten) bewaart in de eerste plaats archieven van landelijk opererende (overheids)instellingen, bedrijven, families en personen, bijvoorbeeld van de Staten-Generaal, de Verenigde Oost-Indische Compagnie, ministeries, de familie Van der Duyn of een politicus zoals Thorbecke. Daarnaast beheert het Nationaal Archief de archieven van het voormalige Rijksarchief in Zuid-Holland.

Lokale en regionale archiefdiensten

In de tweede plaats zijn er lokale en regionale archiefdiensten. Veel gemeenten hebben voor het beheer van hun archieven een 'gemeentelijke archiefdienst', 'gemeentearchief' of 'stadsarchief'. Een aantal gemeenten heeft geen afzonderlijke archiefdienst maar heeft wel een ambtenaar die speciaal belast is met de zorg voor het oude archief. Sommige gemeenten werken samen bij het beheer van hun oude administratie, zij hebben een 'streekarchief' of 'streekarchivariaat' opgericht. Van een streekarchief spreekt men als alle archieven op één plaats zijn samengebracht, van een streekarchivariaat als er meerdere archiefbewaarpplaatsen (locaties) zijn die onder één instelling vallen.

Archieven van waterschappen

Ten derde zijn er waterschappen, overheidsorganisaties die zich met het waterbeheer bezighouden, die over een eigen archiefdienst beschikken. Soms hebben waterschappen hun archieven in beheer gegeven bij een streekarchief of streekarchivariaat.

Wat vind ik waar?

De archieven herbergen tal van documenten die voor de stamboomonderzoeker interessant zijn. Het is de kunst om te weten te komen welke bronnen u waar kunt vinden. Bij de bronnen die in deze cursus ter sprake komen, wordt dit aangegeven. Behalve de hier behandelde bronnen zijn er echter veel meer. Veel ervan vindt u in de genealogische handboeken en provinciale gidsen voor genealogisch onderzoek, vermeld in de literatuuropgave bij deze cursus.

Bij de archiefdienst die u bezoekt, kunt u informeren naar de bijzondere mogelijkheden die men daar voor uw onderzoek heeft, voor de plaats of regio waar uw voorouders woonden. Vaak krijgt u bij een eerste bezoek een informatiebrochure uitgereikt met de belangrijkste mogelijkheden ter plaatse voor de stamboomonderzoeker. Neem vooral even de tijd om

deze informatie door te nemen. U leest hierin bijvoorbeeld welke bronnen beschikbaar zijn in de studiezaal. Andere bronnen moet u aanvragen en worden dan uit de depots gehaald voordat u ze in de studiezaal mag bekijken.

Veel archieven organiseren cursussen stamboonderzoek, voor beginnende en gevorderde onderzoekers, of gericht op specifieke vormen van onderzoek, bijvoorbeeld naar het bezit van onroerend goed van voorouders.

De meeste archiefdiensten hebben een overzicht van de archieven die zij beheren. Het raadplegen van een dergelijk archievenoverzicht kan inspiratie voor het onderzoek opleveren. Zo'n overzicht geeft ook aan of er een inventaris of plaatsingslijst is van het archief dat uw interesse heeft. Een inventaris beschrijft systematisch de onderdelen van een archief. Deze onderdelen zijn voorzien van een inventarisnummer, het nummer dat u gebruikt om het ter inzage te vragen. Een plaatsingslijst geeft een voorlopige en summiere ordening van een archief.

Bezoek aan een archief

De handigste wegwijzer naar archiefdiensten is de website van Archiefnet (www.archiefnet.nl). De informatie die hierop staat, kunt u gebruiken om uw bezoek voor te bereiden. Op de website van een archief vindt u bijvoorbeeld de openingstijden. Deze verschillen per archiefdienst. Sommige zijn slechts één of enkele dagen onder kantoortijd te bezoeken, andere van maandag tot en met vrijdag. Voor degenen die overdag wat moeilijker tijd vrij kunnen maken, is een aantal archieven één avond in de week en/of op zaterdag open. Sommige archieven kunnen niet zonder voorafgaande afspraak bezocht worden.

Het bezoek aan overheidsarchieven is gratis en de archieven die zij bewaren, zijn in principe openbaar. Dat betekent dat iedereen ze in mag zien. Hierop zijn wel uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld als de privacy van mensen in het geding is. Ook archiefstukken die in een slechte materiële staat verkeren, die bij wijze van spreken verpulveren als je erin gaat bladeren, zullen niet openbaar zijn. Originele archiefstukken geeft een archief ook niet ter inzage als ze op microfilm, als fotokopie of gescand in de studiezaal ter inzage zijn.

2 Centraal Bureau voor Genealogie

Het Centraal Bureau voor Genealogie is een documentatiecentrum voor stamboonderzoek. Het is in 1945 opgericht, onder meer om genealogische collecties van particulieren en het rijk te beheren. Het is gevestigd in Den Haag op een gemakkelijk te bereiken locatie naast het Centraal Station.

Tijdens een oriënterend bezoek kunt u zien wat het Centraal Bureau voor Genealogie, of kortweg CBG, voor uw onderzoek kan betekenen. Als u over internet beschikt, kunt u zich thuis al voorbereiden door de site van het CBG te bezoeken (www.cbg.nl).

Het Centraal Bureau voor Genealogie beschikt over een uitgebreide bibliotheek met onder andere boeken en tijdschriften met onderzoekresultaten. De neerslag van eerder onderzoek is ook te vinden in de 60.000 dossiers op familienaam die u kunt inzien. Om digitale resultaten van onderzoek zeker te stellen voor de toekomst, ontwikkelde het Centraal Bureau voor Genealogie de website StamboomNederland (www.stamboomnederland.nl). Dit is het digitale depot voor stamboonderzoek.

Behalve deze onderzoekresultaten zijn er allerlei andere collecties. Bijvoorbeeld de omvangrijke collecties familieadvertenties en bidprentjes. De familieadvertenties zijn in de loop der tijd geknipt uit allerlei dag- en weekbladen. Bidprentjes werden in rooms-katholieke kring ter nagedachtenis van de overledene uitgereikt bij een begrafenis.

Verder zijn er vele bronnen op microfilm te raadplegen. Belangrijk zijn ook de collectie persoonskaarten en de ‘opvolger’ hiervan, de database met gegevens van personen die na 1 oktober 1994 zijn overleden, ontleend aan de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA). Zij vormen samen het ‘centraal archief van overledenen’ en komen in blok 2 (leereenheid 4) ter sprake.

De collecties zijn (met uitzondering van enkele niet-openbare collecties, waaronder de persoonskaarten en GBA-gegevens) te raadplegen in de studiezaal van het CBG. Per dag betaalt u een kleine vergoeding voor het gebruik van de collecties.

Een groeiend aantal collecties is te raadplegen via de website van het CBG in de ‘digitale studiezaal’. De bezoeker betaalt hierin een kleine gebruiksvergoeding in de vorm van ‘eenheden’ voor het raadplegen van de collecties. U komt in de digitale studiezaal via de catalogus op de website van het CBG.

‘Vrienden’ (donateurs) van het Centraal Bureau voor Genealogie hebben gratis toegang tot de studiezaal in Den Haag en krijgen jaarlijks een aantal ‘eenheden’ om te gebruiken in de digitale studiezaal. Zij krijgen bovendien het kwartaalblad *Genealogie*, met artikelen over actuele onderwerpen en een bespreking van verschenen boeken, en het *Jaarboek*, met uitgebreidere artikelen over onderwerpen die voor de stamboomonderzoeker interessant zijn. De Vrienden, het zijn er zo’n 12.000, hebben ook korting op publicaties en diensten van het CBG. Behalve het kwartaalblad en jaarboek geeft het CBG onder andere genealogische naslagwerken en educatieve publicaties uit.

3 Verenigingen

Zoals elke hobby kent ook de genealogie verenigingen die mensen bij elkaar brengt die zich hiermee bezighouden. Ze zijn landelijk actief, gericht op een bepaalde regio of juist een bepaalde groep. De websites zijn vermeld op de linkspagina van de CBG-website www.cbg.nl.

De grootste landelijke vereniging, met zo’n 10.000 leden, is de in 1946 opgerichte Nederlandse Genealogische Vereniging (NGV). Het verenigingscentrum is gevestigd in Weesp en kan op donderdagavond en ’s zaterdags – door leden – bezocht worden. Het bezit een uitgebreide documentatie: literatuur, handschriften, bidprentjes, familieadvertenties, enzovoorts. De vereniging geeft het maandblad *Gens Nostra* uit. De regionale afdelingen van de NGV organiseren maandelijkse bijeenkomsten en cursussen en hebben een eigen tijdschrift. Daarnaast zijn er enkele speciale afdelingen, die zich met een bepaald onderwerp bezighouden: computergenealogie, heraldiek (familiewapens) en familieorganisaties.

Een op landelijk niveau opererende vereniging is ook het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde (KNGGW), opgericht in 1883, dat zich richt op de gevorderde onderzoeker en wat het onderzoek betreft vooral op de toonaangevende families in de Nederlandse samenleving. Zij geeft het kwartaalblad *De Nederlandsche Leeuw* uit. Het Centraal Bureau voor Genealogie beheert de collecties van dit genootschap.

Daarnaast zijn er landelijke verenigingen die zich met een bepaalde groep bezighouden, bijvoorbeeld de Vereniging Nederlandse Kring voor Joodse Genealogie (joods onderzoek) en de Werkgroep Genealogisch Onderzoek Duitsland (voor Nederlanders met Duitse voorouders). Op een bepaalde regio richten zich verenigingen als Veluwe Geslachten (met het gelijknamige tijdschrift), de Hollandse Vereniging voor Genealogie (tijdschrift *Ons Voorgeslacht*) of het Genealogysk Wurkferbân fan de Fryske Akademy (tijdschriften *Genealogysk Jierboek* en *It Beaken*). Ook bestaat een aantal genealogische tijdschriften dat een bepaalde regio als onderwerp heeft. Zo is de provincie Noord-Brabant ‘verdeeld’ tussen twee tijdschriften, waarvan het eerste het oosten en het tweede het midden en westen van de provincie voor zijn rekening neemt. De afdelingen van de NGV en de regionale verenigingen en tijdschriften geven de gelegenheid kennis te maken met de typische eigenaardigheden van het onderzoek in zo’n streek, mensen te leren kennen die daar onderzoek doen – misschien zelfs naar dezelfde voorouders – en ervaringen en resultaten uit te wisselen.

4 Begin van het onderzoek: ‘thuis’

Wie aan stamboomonderzoek begint, verwacht dat hij al snel bij een gemeente aan moet kloppen of een archief moet bezoeken. Het begin van het onderzoek vindt echter dicht bij huis plaats. De eerste gegevens ontleent u aan kennis die bij de familie aanwezig is, papieren die in het bezit van de familie zijn. Iedereen heeft zo zijn persoonlijke documenten, bewaard op een speciale plaats, in een schoendoos, geldkistje of map. De inhoud vormt een soort papieren familiegeheugen en kan variëren van officiële documenten tot meer persoonlijk getinte brieven en foto’s. Met de officiële documenten, een oud paspoort of rijbewijs, een trouwboekje, een persoonsbewijs, misschien zelfs van grootouders of overgrootouders kan het onderzoek starten. Bezit u dergelijke documenten niet, dan is er misschien een familielid, een oom of tante, broer of zus, die bekend staat als verzamelaar van deze familiepapieren. Bij hem of haar klopt u dan aan voor de eerste gegevens waarmee u een begin kunt maken met het schrijven van de familiegeschiedenis. Verder teruggaand in de tijd, op het moment dat het familiegeheugen als bron opdroogt, komt hier de informatie bij die gevonden wordt bij onderzoek in archieven.

De familieleden die oude documenten en foto’s bezitten, zijn misschien bereid kopieën hiervan af te staan. Of misschien mag u ze scannen of digitaal fotograferen. Zo bouwt u een papieren of digitale familiedocumentatie op.

Dat kunt u later uitbreiden met resultaten van interviews met familieleden, foto’s van en verhalen over objecten die in familiebezit zijn en over de plaatsen die betekenis hebben gehad in hun leven, bijvoorbeeld waar zij woonden en werkten. Als hulpmiddel voor het interviewen van familieleden heeft het CBG een vragenlijst op zijn website (www.cbg.nl). De informatie die u in familiekring vindt, kan u helpen de twintigste eeuw te overbruggen. Bij het verzamelen van informatie uit de twintigste eeuw kunt u namelijk hinder ondervinden van het feit dat gemeenten deze niet geven omdat de gegevens nog niet openbaar zijn. Als u deze feiten wel krijgt, zijn er bovendien vaak kosten aan verbonden. Wie met zijn onderzoek vóór 1900 aangekomen is, kan terecht bij een overheidsarchief waar hij zelf onderzoek kan doen. Lukt het met de familiepapieren niet voorbij 1900 te komen, dan is er de mogelijkheid

bij het Centraal Bureau voor Genealogie een uittreksel van een persoonskaart of een persoonslijst te krijgen van personen die na 1938 overleden zijn (zie hiervoor het volgende blok).

5 Eerder onderzoek

De mogelijkheid bestaat dat in het verleden een familielid al onderzoek gedaan heeft naar uw familie of naar de familie van uw voorouders. Misschien is er al gepubliceerd over de familie van een van uw kwartieren, bijvoorbeeld de genealogie van de familie van uw grootmoeder van moeders kant. Het zou dan zonde zijn om dubbel werk te gaan doen. Dit betekent niet dat u kunt stoppen met uw onderzoek. Er is controle nodig om te zien hoe betrouwbaar de informatie is. En er valt bij verder onderzoek vaak nog wel wat aan te vullen.

Wanneer iemand onderzoek gedaan heeft en hierover een boek publiceerde, zult u dit veelal in de bibliotheek van een van de genealogische documentatiecentra terugvinden. U vindt zo'n publicatie dan via de catalogus.

Daarmee vindt u de weg naar slechts een deel van de gepubliceerde gegevens. Een boek bevat vaak informatie over meer families dan de titel doet vermoeden. Daarnaast zijn de tijdschriftartikelen niet of gedeeltelijk door deze catalogi op titelniveau ontsloten.

Genealogisch repertorium

Een belangrijk hulpmiddel bij het vinden van gepubliceerde resultaten van onderzoek is het zogenaamde *Genealogisch repertorium*. Dit wordt ook wel 'Beresteyn' genoemd, naar de eerste samensteller ervan, Jhr. Mr. E.A. van Beresteyn (1876-1948). Van dit naslagwerk, dat bij archieven en in veel bibliotheken te raadplegen is, zijn vijf delen verschenen. Het eerste deel (in twee banden) bevat verwijzingen naar de publicaties verschenen tot 1970. Daarop zijn vier supplementen gevolgd: 1970-1984, 1985-1989, 1990-1994 en 1995-1999. Het *Genealogisch repertorium* is alfabetisch ingericht op familienaam.

Het verwijst naar publicaties waarin ten minste drie generaties van een familie zijn vermeld. Dit driegeratiecriterium is door Van Beresteyn zelf geïntroduceerd en is door het Centraal Bureau voor Genealogie tot op de dag van vandaag volgehouden, aanvankelijk bij de papieren versie en tegenwoordig bij de samenstelling van de digitale opvolger ervan. Door zo'n verwijzing na te trekken, kunt u zien of er een relatie met uw familie is.

Via de website van het Centraal Bureau voor Genealogie (www.cbg.nl), is een totaalbestand van het *Genealogisch repertorium* met supplementen te raadplegen, uitgebreid met verwijzingen naar publicaties vanaf 2000. Het Centraal Bureau voor Genealogie vult het bestand doorlopend aan met nieuwe publicaties. Het is opgenomen in de catalogus, waarin u kunt zoeken door op de beginpagina www.cbg.nl de familienaam te typen in het invoerveld.

Centraal naamregister

Behalve het *Genealogisch repertorium* zijn er nog andere toegangen tot literatuur. In het verenigingscentrum van de Nederlandse Genealogische Vereniging in Weesp bevindt zich het 'centraal naamregister'. Dit is een omvangrijk kaartstelsel met literatuurverwijzingen. Een literatuurvermelding wordt hierin opgenomen als er één generatie in een publicatie

wordt vermeld. Het is dus een soort totaalindex op genealogische literatuur. Vooral bij minder frequent voorkomende familienamen kan het nut hebben dit systeem te raadplegen. U kunt het NGV-centrum ook als niet lid (maximaal drie keer) bezoeken, tegen een kleine vergoeding (zie <http://www.ngv.nl/NGVinfo/ngvcentrum.php>).

Cartotheek Van Alff

Bij het Centraal Bureau voor Genealogie bevindt zich verder nog de 'cartotheek Van Alff'. Voor dit kaartsysteem, dat is opgebouwd tussen de jaren twintig en tachtig van de vorige eeuw, zijn de publicaties uit de bibliotheek van het hiervoor genoemde Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde bewerkt, ook buitenlandse. Dit gebeurde voornamelijk volgens het driegeratiecriterium. Daarnaast werden bij minder frequent voorkomende namen ook wel verwijzingen bij één of twee generaties meegenomen.

Contactdienst NGV en lopend onderzoek CBG

Om na te gaan of op dit moment onderzoek wordt gedaan naar een Nederlandse familie die u interesseert, kunt u gebruikmaken van de 'contactdienst' van de Nederlandse Genealogische Vereniging of de database 'lopend onderzoek' van het Centraal Bureau voor Genealogie. Het geautomatiseerde gegevensbestand van de 'contactdienst' staat ook open voor niet-leden, zowel aan de vraag als de aanbodzijde. Ga hiervoor naar de website www.ngv.nl. De database 'lopend onderzoek' van het Centraal Bureau voor Genealogie kan via de internetsite van het CBG ingezien worden. Beide systemen geven informatie over wie onderzoek doet naar een bepaalde familie, in welke plaats en in welke periode.

Onderzoekresultaten op internet

Internet raakt als genealogisch publicatiemedium steeds meer in zwang. De drempel voor publiceren op internet is laag. Je bespaart jezelf bijvoorbeeld de moeite van de drukwerkbegeleiding en de drukkosten. Publicatie in druk wordt vaak uitgesteld tot het moment waarop het onderzoek rond is. Op internet kan publicatie in principe in elk ontwikkelingsstadium plaatsvinden. De eigenaar kan zo ook reacties uitlokken van bezoekers van zijn homepagina, aanvullingen of commentaar. Deze laagdrempeligheid heeft wel tot gevolg dat van de bezoeker van een homepagina ofwel de gebruiker van de gegevens erop een kritische instelling wordt gevraagd. Hoe is de kwaliteit van de geboden informatie?

Zo'n homepagina is in de eerste plaats te vinden via een zoekmachine als Google (www.google.com). U typt dan in het zoekscherm de naam van de familie waarin u geïnteresseerd bent en daarbij een begrip als 'stamboom' of 'genealogie'. U voorkomt daarmee treffers die niets met familiegeschiedenis te maken hebben. Een nuttige website is ook de 'Surname navigator' op <http://www.geneaservice.nl>. De Surname navigator is een zoekmachine die een aantal genealogische sites doorzoekt op een ingetypte familienaam. Daarnaast is er de rubriek 'Wie onderzoekt wie' op het Stamboomforum (www.stamboomforum.nl) die de weg wijst naar medeonderzoekers.

De website van het Centraal Bureau voor Genealogie (www.cbg.nl) geeft links naar homepages van onderzoekers. Als u in het beginscherm van de website in het vakje rechtsboven een familienaam intypt, verschijnt

als zoekresultaat – voor zover aanwezig – een of meer links naar persoonlijke homepagina's. U kunt hier ook uw eigen homepagina aanmelden.

6 Hebben de mormonen alles al uitgezocht?

Stamboomonderzoekers krijgen soms de vraag voorgelegd of hun onderzoek nog wel zinvol is, 'de mormonen hebben alles toch al uitgezocht'? De leden van de Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints, kortweg mormonen genoemd, houden zich vanuit hun geloofsovertuiging met genealogisch onderzoek bezig. Mormonen kennen de plaatsvervangende doop van mensen die vroeger leefden. Zij zoeken uit wie hun eigen voorouders waren, die zij vervolgens symbolisch dopen. De resultaten van het onderzoek dat door de mormonen en anderen gedaan is, staat op de website www.familysearch.org. U vindt daarop veel informatie, soms zelfs over een van uw voorouders, maar zeker niet over alle. En ook hier geldt, als bij andere gepubliceerde gegevens, dat ze gecontroleerd moet worden op hun juistheid.

Vanuit die religieuze interesse hechten de mormonen veel waarde aan het bewaren van bronnen die van nut zijn voor stamboomonderzoek. Daarom verfilmen of scannen zij die, zodat ze niet verloren kunnen gaan. Deze verfilmde of gedigitaliseerde bronnen, bijvoorbeeld de burgerlijke stand, bevolkingsregisters en kerkelijke registers, bewaren zij in Salt Lake City (Utah, Verenigde Staten). De films kunnen ook op bestelling en tegen vergoeding in de centra van de mormonen in de wereld – ook in Nederland en Vlaanderen – geraadpleegd worden. Op de website www.familysearch.org kunt u onder 'Library catalog' zoeken op onder andere plaatsnaam om te zien of er bronnen van uw gading verfilmd of gescand zijn. Dit kan bijvoorbeeld nuttig zijn bij onderzoek naar buitenlandse voorouders. Als de mormonen bijvoorbeeld microfilms hebben van bronnen uit de plaats waar uw Duitse voorouders woonden, dan kan het zinvol zijn deze ter inzage aan te vragen bij zo'n genealogisch centrum. Het Centraal Bureau voor Genealogie kan deze faciliteit door een overeenkomst met de mormonen ook bieden. U kunt de films bij het CBG aanvragen en in de studiezaal in Den Haag inzien.

7 Vastleggen onderzoek

Eenmaal aan de slag met uw onderzoek krijgt u allerhande gegevens. In het begin is dit allemaal nog wel te overzien. Maar al snel zal de hoeveelheid toenemen en ontstaat er behoefte aan een systematische ordening, om overzicht te houden en gegevens snel weer terug te kunnen vinden.

Een goede administratie is niet alleen vanwege de toegankelijkheid van uw materiaal van waarde. U houdt ook overzicht van wat u al gedaan heeft. Veel genealogen wisselen perioden van 'stamboomactiviteit' af met perioden waarin het gezin, het werk of een andere hobby tijd vragen. Als na zo'n periode van 'stamboomrust' de draad weer opgepakt wordt, kunt u aan de administratie zien waar u bent gebleven. Bovendien biedt een goede administratie, op het moment dat u de fakkel overdraagt aan iemand anders, uw opvolger de gelegenheid uw onderzoek te 'lezen', te zien welke stappen u heeft gezet en de kwaliteit ervan te beoordelen.

Een goed bruikbare opzet van de familieadministratie is de 'drietrapsra- ket' logboek, notitieboek en gezinsboek. Dat kan in papieren vorm of in de computer, met hulp van een tekstverwerker of in een database. Veel stamboomonderzoekers gebruiken tegenwoordig een speciaal computer- programma bij hun onderzoek. Sommige van deze programma's hebben de mogelijkheid op dezelfde manier het onderzoek bij te houden (zie de volgende paragraaf).

Logboek

In het logboek tekent u kort aan welke bronnen u heeft onderzocht. U noteert hierin de bezochte (archief)instelling of website en de datum van het bezoek. Daarna vermeldt u één voor één de geraadpleegde bronnen, met vindplaats (het nummer uit de archiefinventaris, de plaats op de website) en een korte omschrijving. U geeft verder aan wat u gezocht heeft en (heel beknopt) het resultaat hiervan. Ook als niets gevonden is, wordt dit aangetekend! Ten slotte verwijst u naar de bladzijden in het notitieboek waarin de vondsten opgetekend zijn. Omdat de verschil- lende bronnen in volgorde van raadpleging zijn vermeld, is de aanpak van het onderzoek later goed te reconstrueren.

Notitieboek

In het notitieboek, het tweede onderdeel van het administratiesysteem, wordt tijdens het onderzoek, bijvoorbeeld in de studiezaal van een archief, de gevonden informatie opgeschreven. Dat kan een schrift, notitieblok of ringband zijn, maar ook een document in een tekstver- werkingsprogramma. Sommigen vinden het prettig om eerst kladaante- keningen te maken, om deze vervolgens in het net uit te werken. Noteer de informatie in de volgorde waarin u het vindt. De bladzijden in het notitieboek worden opeenvolgend genummerd. Een voordeel van een notitieboek is dat u er ook informatie in kunt opnemen waarvan u vermoedt dat u er in de toekomst iets aan heeft. Werkt u bijvoorbeeld het register met akten van een notaris door op zoek naar gegevens over uw voorouders, dan komt u misschien informatie tegen van personen waarmee u verwantschap veronderstelt zonder dat dit al aan te tonen valt. De gegevens neemt u over in uw notitieboek, om er later op terug te kunnen vallen. Het notitieboek zelf geeft u een volgcijfer of volglet- ter, evenals de notitieboeken die volgen.

Vooraf om te voorkomen dat u bij het overschrijven fouten maakt, is het verstandig zoveel mogelijk direct in het net te werken. Bovendien kost deze methode uiteindelijk minder tijd.

Van wat u vindt, maakt u een korte samenvatting, waarin u de belang- rijkste informatie overneemt. Het samenvatten vergt enige oefening. Belangrijke of opvallende passages neemt u letterlijk over. Dat geldt ook voor delen van de tekst die u niet begrijpt en waarvan u denkt dat ze van belang zijn. Later, als u wat meer ervaring heeft, of nadat u zo'n tekst aan een oude rot in het vak heeft voorgelegd, kan de strekking ervan u duidelijk worden.

Gezinsboek

De informatie uit het notitieboek verwerkt u in papieren 'gezinsbladen' of in uw genealogische computerprogramma bij het betreffende gezin. Er bestaan voorgedrukte gezinsbladen. Deze zijn bijvoorbeeld verkrijg- baar bij het Centraal Bureau voor Genealogie en verschillende verenigin- gen. Hierop kunt u de genealogische basisgegevens van ouders en kinde- ren kwijt. Aanvullende informatie kunt u opnemen in een ringbandblad

dat u achter het bijbehorende gezinsblad stopt. De gegevens uit het notitieboek die voor het betreffende gezin van belang zijn, neemt u over in het gezinsblad. U neemt daarbij een verwijzing naar de bladzijde in het betreffende notitieboek op. De gezinsbladen worden gerangschikt op kwartiernummer (bij een kwartierstaat) of in de volgorde van uitwerking, op generatienummer (bij een genealogie of parenteel).

Deze administratie in drie delen kan elke onderzoeker naar persoonlijk inzicht aanpassen en uitbouwen. Iedere genealoog ontwikkelt in de loop der tijd een vorm van administratie die hem of haar het beste past. Sommigen zullen er bijvoorbeeld de voorkeur aan geven de onderdelen logboek en notitieboek te integreren.

Fotokopieën van bronnen kunt u (voorzien van bronvermelding) eveneens op kwartiernummer of generatienummer opbergen in mappen. Hetzelfde doet u op digitale manier met scans: ze komen in digitale mappen. In het notitieboek en in de gezinsbladen wordt aangetekend dat u de betreffende kopie of scan bezit.

De verwerking van de gegevens in de gezinsbladen is ook het moment waarop u het onderzoek evalueert. Nadenkend over het gevondene ziet u openingen voor verder onderzoek. Deze kunt u aantekenen op een lijstje 'te doen', dat u gebruikt bij de voorbereiding van een archiefonderzoek. Genealogische computerprogramma's bieden vaak ook de mogelijkheid bij een persoon of gebeurtenis aan te geven wat 'te doen' is. Het voorbereiden van een dagje onderzoek is belangrijk. U schrijft op een lijstje wat u van plan bent te gaan doen. Doet u dit niet, dan is de kans groot dat u, eenmaal ondergedompeld in het onderzoek, vergeet wat u allemaal wilde gaan uitzoeken in het archief.

8 Genealogische computerprogramma's

Voor de verwerking van genealogische gegevens zijn, zoals hiervoor al meerdere keren ter sprake kwam, computerprogramma's beschikbaar. Steeds meer onderzoekers stappen met de laptop onder de arm de studiezaal van een archief binnen.

Voor de verwerking van genealogische gegevens is de computer bij uitstek geschikt. In een stamboomprogramma wordt per persoon, volgens een vast stramien, een aantal gegevens genoteerd en deze persoon krijgt vervolgens een plaats in een netwerk van relaties. Een dergelijk gegevensbestand biedt direct de mogelijkheid de onderliggende relaties tussen de personen zichtbaar te maken.

Er is een groot aantal stamboomprogramma's op de markt. Een keuze hieruit wordt bepaald door de beschikbare hardware en door uw persoonlijke voorkeur.

In de eerste plaats is de gebruikersvriendelijkheid van belang: de overzichtelijkheid van het invulscherf, de aanwezigheid van een goede handleiding en ondersteuning (telefonisch of schriftelijk) bij vragen of problemen.

In de tweede plaats moet gekeken worden naar de invoermogelijkheden: is genoeg ruimte gereserveerd voor de gegevens, is een bronvermelding bij elk gegeven mogelijk, kan 'vrije' tekst worden toegevoegd (bijvoorbeeld een samenvatting van een akte)?

Wat de uitvoermogelijkheden betreft, kunt u letten op de resultaten van de uitvoer in lijst en tabelvorm van stamreeks, kwartierstaat, genealogie of parenteel en naar de mogelijkheid om uit te voeren in het formaat van een van de tekstverwerkingsprogramma's of html (de opmaaktaal van internet).

Verder moet u kijken naar de mogelijkheid om informatie uit te wisselen met andere programma's via het zogenaamde Gedcom-protocol (Gedcom = genealogical data communication). Gedcom zorgt ervoor dat de gegevens uit het ene programma zonder moeite naar een ander programma overgebracht kunnen worden. Hierdoor is het mogelijk van het ene op het andere programma over te schakelen, bijvoorbeeld omdat een beter programma op de markt is gekomen, of omdat u gebruik wilt maken van bepaalde mogelijkheden die een ander programma heeft. De gegevens hoeven dan niet opnieuw ingetypt te worden.

Ook de taal van het programma is van invloed op de keuze. Een buitenlands programma geeft vaak complicaties bij de invoer of de uitvoer. Zo beperkt de uitvoer in tekstvorm zich meestal tot die buitenlandse taal. Bovendien worden in Engelstalige programma's de meerledige Nederlandse namen, en dat zijn er nogal wat, meestal op het tussenvoegsel gesorteerd. Van den Berg komt dan onder de V en De Vries onder de D. Een aantal Nederlandstalige programma's heeft overigens de mogelijkheid de tekst in een vreemde taal uit te voeren.

Daarnaast zijn er extra's die bij kunnen dragen aan de aantrekkelijkheid van een programma: een kalender, statistieken, adresetiketten, enzovoorts. En natuurlijk is de prijs van belang. De aanschafprijs varieert. Een enkel programma is gratis, de duurdere kosten rond de 100 euro. Los van alle 'toeters en bellen' die een programma kan hebben, zijn er bepaalde minimumeisen waaraan het moet voldoen: voldoende ruimte voor gegevens, mogelijkheid van bronvermelding, van aantekeningen bij elke gebeurtenis en van gegevensuitwisseling. Er moet voldoende ruimte zijn om gegevens in te voeren: het moet niet zo zijn dat namen, beroepen en plaatsen wegens onvoldoende ruimte afgekort moeten worden. Verder is het noodzakelijk aan te kunnen geven hoe men aan bepaalde gegevens gekomen is, liefst bij elk feit (geboorte, huwelijk, overlijden).

Als we uitgaan van deze minimumeisen en daarbij overwegen dat velen de voorkeur zullen geven aan een Nederlandstalig programma, dan komen de vier meest gebruikte Nederlandse programma's voor vergelijking in aanmerking:

- 1 Aldfaer (gratis programma, te downloaden vanaf www.aldfaer.org),
- 2 Hazadata of Haza-21 (demo op www.hazadata.com),
- 3 Pro-Gen (demo op <http://www.pro-gen.nl>),
- 4 GensDataPro, van de computerafdeling van de Nederlandse Genealogische Vereniging (demo op <http://gensdatapro.ngv.nl>).

Het Centraal Bureau voor Genealogie heeft een informatiefolder *Aanschaf genealogische computerprogramma's* beschikbaar (te downloaden van www.cbg.nl).

9 Verantwoording gevonden gegevens: eerder onderzoek

Een van de grondbeginselen van het genealogische handwerk is 'verantwoord je gegevens'. Aangeven waar de informatie vandaan komt, is in de eerste plaats voor uzelf van belang. U heeft zo een geheugensteuntje: 'wat heb ik al gedaan en hoe kwam ik er ook al weer aan'. Bovendien helpt het u en anderen bij de kwaliteitsbeoordeling van uw informatie en de conclusies die u er uit trekt tijdens uw onderzoek.

Deze cursus zal veel aandacht besteden aan deze elementaire vaardigheid bij genealogisch onderzoek. Basisregel hierbij is dat u verwijst naar wat u zelf hebt gezien. Neemt u bijvoorbeeld een geboortedatum over uit een gedrukte publicatie, dan verwijst u pas in de tweede plaats naar

de archiefbron waaruit de auteur dit heeft overgenomen. Uw eerste bron is het boek dat u heeft geraadpleegd. De manier waarop de auteur met zijn informatie is omgegaan, de al dan niet betrouwbare indruk die het onderzoek bij u achterlaat, kan voor u aanleiding zijn de gegevens aan de bron zelf te controleren. Die heeft u als bron van uw bron genoteerd. Dat is dan bijvoorbeeld een geboorteakte of een geboortedatum in een doopboek (die dan bij nader onderzoek een doopdatum kan blijken te zijn).

Bovendien doet u daarbij de auteur recht, los van de vraag of u volgens het auteursrecht hiertoe verplicht bent. De auteur heeft vaak veel tijd gestoken in het verzamelen, interpreteren en verwerken van de informatie. Het is niet netjes zijn of haar werk of delen ervan zomaar over te nemen zonder te laten zien wie u hiervoor erkentelijk moet zijn.

In dit blok bespreken we gepubliceerde informatie, op papier en op internet. Het is goed om hierbij een consequente manier van *literatuurvermelding* te gebruiken. In deze cursus sluiten we aan bij een manier van beschrijven die in de Nederlandse geschiedwetenschap gebruikelijk is. Genealogisch onderzoek is tenslotte een historische discipline.¹

Bij overname uit een *boek* vermeldt u auteur, titel, plaats en jaar van uitgave en bladzijde waarop het gegeven voorkomt: B. Schrijver, *Titel* (Plaats van uitgave Jaar van uitgave) bladzijdenummer(s).

Bijvoorbeeld: A.J. Pauken, *Genealogie van het teutengeslacht Frederiks* (Wittem 1993) 28. Heeft u meer verwijzingen naar dit boek, dan kort u het af: Pauken, *Teutengeslacht Frederiks*, 44.

Neemt u informatie uit een *tijdschrift* over, dan vermeldt u auteur, titel artikel, titel tijdschrift, jaargang, jaar van uitgave, bladzijden die het artikel beslaat en de bladzijde waarvan gebruik is gemaakt: B. Schrijver, 'Titel artikel', *Titel tijdschrift* jaargang (jaar uitgave) nummers van eerste en laatste bladzijde van het artikel, bladzijde(n) waar de informatie vandaan komt, voorzien van ald. (wat staat voor 'aldaar').

Een voorbeeld: H.M.G. Doeglas, 'Genealogie Doeglas (Schotten of Friezen?)', *Gens Nostra* 44 (1989) 382-394, ald. 390. De titel van een boek of tijdschrift wordt dus gecursiveerd. De titel van een artikel uit een bundel of tijdschrift komt tussen aanhalingstekens.

Lastiger wordt het wanneer u gebruikmaakt van op internet gepubliceerde gegevens. Internet is een publicatiemedium dat constant in beweging is. Nadat een genealogie op internet is gepubliceerd, kan een auteur een tekst of bestand gemakkelijk wijzigen. Het is daarom van belang aan uw literatuurverwijzing een datering toe te voegen. Als de auteur op een correcte wijze zijn gegevens presenteert op internet heeft hij een datum gegeven van de laatste bewerking ('update'). Bovendien vermeldt u de datum waarop u de pagina heeft geraadpleegd.

Een literatuurverwijzing naar een *homepage* bevat dan de volgende gegevens: auteur, titel deelpagina, titel pagina, publicatiemedium,

1. Deze vorm van annoteren vindt u terug in P. de Buck e.a., *Zoeken en schrijven. Handleiding bij het maken van een historisch werkstuk* (10e druk; Baarn 2002) 105-132 en bij de cursus *Cultuurwetenschappelijke vaardigheden 1. Vademecum* (Heerlen 2010) 212-238.

adres, datum update, datum raadpleging. Als het om een lange pagina gaat, met een grote hoeveelheid tekst kunt u voor de duidelijkheid nog een nadere aanduiding toevoegen, bijvoorbeeld generatienummer en naam. Alleen een generatienummer is onvoldoende, omdat dit in een vernieuwde versie gewijzigd kan zijn.

Voorbeeld: E.M. Habben Jansen, 'Oskam', *Genealogische pagina's Habben Jansen*, internet (<http://home.planet.nl/~emhabben/genoskam.htm>), update 2 nov. 2004, geraadpleegd 29 juli 2008 . Bij een volgende verwijzing: Habben Jansen, 'Oskam', Vb Jan Oskam (1767-1846).

OPGAVE 2.1

Ga naar de website www.archiefnet.nl. Zoek daar de website op van het regionale historische centrum in Zeeland. U wilt liefst op zaterdag het archief bezoeken, kan dat?

OPGAVE 2.2

Welke publicaties zijn er met informatie over de familie De Kwaadsterniet? En waar kunt u die inzien? Raadpleeg hiervoor de catalogus van het Centraal Bureau voor Genealogie op de website www.cbg.nl.

OPGAVE 2.3

Een van uw voorouders heet Cornelis van Kleinwee. Hij is geboren in Hoogland in 1865. Kijk op de website van de Nederlandse Genealogische Vereniging www.ngv.nl of er anderen zijn die onderzoek doen naar zijn familie.

OPGAVE 2.4

U doet onderzoek naar de joodse familie Waterman uit Amsterdam. Kijk of er in de catalogusrubrieken 'Lopend onderzoek' en 'Homepages' op de CBG-website (www.cbg.nl) medeonderzoekers naar deze familie zijn.

OPGAVE 2.5

(Vrije opdracht)

Ga naar de website van het computerprogramma Aldfaer (www.aldfaer.org). Download het programma, installeer het en voer de gegevens van uw papieren kwartierstaat (opgave 1.1, leereenheid 1) in het programma in.

Het programma bevat een uitgebreide handleiding onder 'Help'. Voor deze opgave is het hoofdstuk 'Stap voor stap' nuttig, in het bijzonder de paragrafen 'Een stamboom openen' en 'Gegevens invoeren'.

Maak daarna vanuit het programma een tekstrapport in de vorm van een kwartierstaat via een van de icoontjes in de menubalk.

NB Heeft u reeds een ander genealogisch computerprogramma in gebruik, dan kunt u de opgave ook daarin maken.

ZELFTOETS

- 1 Wat zijn toegangen tot gedrukte genealogische literatuur?
  - a het 'Genealogisch repertorium' en de rubriek 'lopend onderzoek' op de CBG-website
  - b de rubriek 'homepages' op de CBG-website en het 'Centraal naamregister' van de NGV
  - c de rubriek 'lopend onderzoek' op de CBG-website en het 'Centraal naamregister' van de NGV
  - d het 'Centraal naamregister' van de NGV en het 'Genealogisch repertorium'

- 2 Welke van de volgende bewering is juist?
  - a Elke gemeente is aangesloten bij een streekarchief of streekarchivariaat.
  - b Elke provinciehoofdstad heeft een streekarchief, waar het provinciale rijksarchief in ondergebracht is. Uitzondering is Den Haag, dat herbergt het Nationaal Archief, waarin het voormalige Rijksarchief in Zuid-Holland is opgenomen.
  - c Elke provinciehoofdstad heeft een regionaal historisch centrum, waarin het provinciale rijksarchief is ondergebracht. Uitzondering is Den Haag, dat herbergt het Nationaal Archief, waarin het voormalige Rijksarchief in Zuid-Holland is opgenomen.
  - d Alle waterschappen hebben hun archieven in beheer gegeven bij een streekarchief of streekarchivariaat.

TERUGKOPPELING

Antwoorden op de zelftoets

- 1 d
- 2 c

Uitwerking van de opgaven

- 2.1 Het regionale historische centrum in Zeeland heet Zeeuws Archief en is gevestigd in de provinciehoofdstad Middelburg. Op de website www.zeeuwsarchief.nl klikt u op de link 'Over ons' aan de bovenzijde van de pagina rechts. Vervolgens kunt u lezen dat het Zeeuws Archief geopend is op de eerste zaterdag van de maand.
- 2.2 Typ op de website www.cbg.nl de familienaam in het zoekscherm rechtsboven. Let op, het voorvoegsel moet achter de naam, gescheiden door komma en spatie, dus: 'Kwaadsteniet, de'. Er verschijnt een scherm met groene en grijze knoppen. De groene knoppen geven een positief resultaat weer. Rechts bovenaan staat de knop 'Genealogisch repertorium'. Klik op de button en in het volgende scherm op 'details' om meer informatie te krijgen. Er blijkt een boek geschreven over een familie De Kwaadsteniet, verschenen in 1993. Daarnaast zijn er nog boeken en tijdschriften waar ten minste informatie over drie generaties De Kwaadsteniet staat. Uit de titels van de boeken is dat niet op te maken. De meeste boeken en tijdschriften zijn in te zien in de studiezaal van het Centraal Bureau voor Genealogie, zoals uit de tekst boven het zoekresultaat opge maakt kan worden.

Als u teruggaat naar het scherm met de groene en grijze buttons en klikt op de button 'Bibliotheek familienaam' ziet u dat het boek over de familie De Kwaadsteniet in de bibliotheek aanwezig is. In de details staat meer informatie, onder andere een boekbespreking met het een en ander over de herkomst en verspreiding van de naam. Probeer het zoeken in de catalogus ook eens op enkele namen die u interesseren.
- 2.3 Op de website van de Nederlandse Genealogische Vereniging (www.ngv.nl) klikt u op de link 'bronnen' op de groene balk. Er verschijnt een scherm met zoekmogelijkheden. Vul 'Kleinwee' in het zoekscherm in en vink 'Contactdienst' aan. Nadat u de button 'zoeken' heeft ingedrukt, verschijnt als resultaat een lijstje met de naam. Klik op een van de naamvermeldingen en er komt meer informatie over de inzender die onderzoek hiernaar doet. Om een e-mail naar de onderzoeker te kunnen sturen, moet u geregistreerd zijn op de website. Daarvoor hoeft u geen lid te zijn. Registreren kan via 'Registreer u nu!' in de rechterkolom.
- 2.4 Op de website www.cbg.nl, via de link 'bronnen' op de groen balk, typt u in het zoekscherm de naam Waterman in. Vink vervolgens de 'Contactdienst' aan en druk op 'zoeken'. Er is een verwijzing naar een homepage. Bij het raadplegen van deze homepage blijkt dat het om een joodse familie uit Amsterdam gaat. In het lopend onderzoek heeft zich een onderzoeker gemeld uit Franeker. Om er achter te komen of het om 'uw' familie gaat, kunt u via e-mail met deze onderzoeker contact opnemen.

- 2.5 Aldfaer is een gratis programma. Als u later besluit voor een ander programma te kiezen, kunt u de gegevens via een gedcom-uitvoer overzetten naar een ander programma.